

EVV-project INDUSTRIËLE REGIO'S EN KLIMAATBELEID: OP WEG NAAR EEN RECHTVAARDIGE TRANSITIE

Dit EVV-project werd gecoördineerd door Benjamin Denis en Agnieszka Sternadel onder politieke begeleiding van Montserrat Mir en met de steun van de leden van de stuurgroep (Bill Adams, Bert De Wel, Bela Galgoczi, Johan Hall, Carlos Martinez Camarero, Guido Nelissen, Yuliya Simeonova, Fredrik Snoeck, Veselina Starcheva, Robert Szewczyk, Grzegorz Trefon, Achim Vanselow, Jose Antonio Iglesias Vazquez). De externe expertise werd voorzien door Syndex.

With the financial support of
the European Commission

EVV-project INDUSTRIËLE REGIO'S EN KLIMAATBELEID: OP WEG NAAR EEN RECHTVAARDIGE TRANSITIE

INHOUD

INLEIDING	6
Context	6
Methodologie	6
Belangrijkste boodschappen	7
Samenvatting van de antwoorden op de vragenlijsten	8
Beoordeling van het beleid voor een koolstofarme industrie	9
Betrokkenheid van de vakbondsorganisaties	10
Welke technologieën zullen worden gebruikt?	12
Hoe zit het met opleidingen?	12
REGIONALE CASESTUDY'S	13
VERENIGD KONINKRIJK: YORKSHIRE AND THE HUMBER	14
Algemene beschrijving van de regio	15
Regio en de transitie naar een koolstofarme industrie	15
Meningen van lokale stakeholders	16
DUITSLAND: NOORDRIJN-WESTFALEN (NRW)	18
Economie en industrie in NRW	19
Een proactief klimaatbeleid op basis van het plan van de deelstaat om het klimaat te beschermen en te komen tot een efficiënt gebruik van hulpbronnen	20
SPANJE: REGIO ASTURIË	22
Economisch en industrieel profiel van Asturië	23
Beleid en initiatieven gericht op een koolstofarme industrie	23
Nationaal en regionaal beleid	23
Industriële initiatieven	24
Standpunten van de vakbonden	25
BELGIË: PROVINCIE ANTWERPEN	26
Economie en industrie in de provincie Antwerpen	27
Beleid gericht op een koolstofarme industrie	27
Maatregelen ter verbetering van de energie-efficiëntie	28
Circulaire economie	28
Gebruik van hernieuwbare energiebronnen en ontwikkeling van LNG	29
Standpunten van de vakbonden	29
ZWEDEN: PROVINCIE NORRBOTTEN	30
Economie en industrie in de provincie Norrbotten	31
Beleid gericht op een koolstofarme industrie	32
Zweeds klimaatbeleid	32
Ontwikkeling van koolstofarme technologieën in de transportsector	32
Ontwikkeling van koolstofarme technologie in de metallurgie	33
Standpunten van de vakbonden	33
BULGARIJE: REGIO STARA ZAGORA	34
Economie en industrie van de regio Stara Zagora	35
Beleid gericht op een koolstofarme industrie	35
Nationaal actieplan inzake klimaatverandering	36
Regionaal ontwikkelingsplan voor de zuidoostelijke regio	36
Regionaal beleid voor Stara Zagora	36
Standpunt van de vakbonden	36
POLEN: SILEZIË	38
Economie en industrie in Silezië	39
Beleid gericht op een koolstofarme industrie	39
Polen en het Klimaatenergiepakket 2030	39
Milieubeleid en Polen 2014-2020	40
Steeds meer ervaring met milieuprojecten	40
Initiatieven gericht op een koolstofarme industrie in Silezië	40
Standpunt van de vakbonden	41
BELANGRIJKSTE CONCLUSIES VAN HET PROJECT	43
1. Bevorderen van koolstofarme industriële strategieën op regionaal niveau	44
2. Versnellen van de implementatie van doorbraaktechnologieën	44
3. Bestuursstructuren op subnationaal niveau moeten ervoor zorgen dat de vakbonden worden betrokken	45
4. Gekwalificeerde arbeidskrachten zijn een troef bij de transitie van regio's naar een koolstofarme economie	45
5. Noodzaak om de lokale steun voor decarbonisatie te versterken	46

INLEIDING

Context

Het recent goedgekeurde Akkoord van Parijs inzake klimaatverandering moet de decarbonisatie van de wereld-economie versnellen, aangezien alle landen zich er voor de eerste keer toe hebben verbonden om tegen het einde van deze eeuw CO₂-neutraal te worden. De tijdshorizon voor Europa is duidelijk. Het moet tegen 2050 zo goed als CO₂-neutraal zijn. Hoewel deze ambitieuze doelstellingen zijn vastgesteld, moet de concrete strategie om de koolstofarme industrie tot een realiteit te maken in Europa nog grotendeels worden ontwikkeld. Dit geldt met name in regio's die sterk afhankelijk zijn van koolstofintensieve activiteiten en vaak belangrijke bronnen van werkgelegenheid blijven. Er blijven veel onzekerheden over hoe de noodzaak om de uitstoot te verminderen moet worden vertaald in een doeltreffende langetermijnstrategie om een koolstofarme industrie tot stand te brengen in de Europese regio's. Het doel van dit project is om samen met de vakbonden te onderzoeken wat er concreet moet gebeuren, op sub-nationaal niveau, om de productieactiviteiten (en de bijbehorende banen) te behouden en tegelijkertijd de uitstoot drastisch te verminderen.

Methodologie

Het project is gebaseerd op twee fases. De eerste fase was een vragenlijst over het klimaatbeleid die onder alle EVV-filialen werd verspreid om inzicht te krijgen in het debat over koolstofarme industriële strategieën, op subnationaal niveau, binnen de vakbeweging en om eventuele best practices en ervaringen te verzamelen die kunnen worden gedeeld. De tweede fase bestond uit een reeks van zeven regionale casestudy's: Yorkshire and the Humber in het Verenigd Koninkrijk, Noordrijn-Westfalen in Duitsland, Asturië in Spanje, Antwerpen in België, Norrbotten in Zweden, Stara Zagora in Bulgarije en Silezië in Polen. Deze regio's lijken sterk op elkaar in termen van industrieel erfgoed en de huidige activiteiten in de (energie)productiesector. Ze hebben allemaal specifieke kenmerken als gevolg van het nationale beleid en de geschiedenis of de geografie. Maar voor al deze regio's is decarbonisatie op de schaal die wordt voorgeschreven door het Europees beleidskader, een enorme uitdaging die een grote invloed zal hebben op de industrie en de arbeidskrachten. Anticiperen op de toekomstige veranderingen door middel van een grondige analyse van de regionale uitdagingen en kansen zal essentieel zijn voor de vakbeweging.

Syndex heeft voor elke regio een achtergronddocument opgesteld. Dat document werd besproken met lokale stakeholders tijdens een workshop die ter plekke werd georganiseerd. In dit rapport wordt een samenvatting gegeven van de regionale casestudy's die voortvloeien uit dat proces. De volledige versie van deze casestudy's is beschikbaar op de EVV-website.

Belangrijkste boodschappen

Hoewel het project niet tot doel heeft om voor te schrijven hoe regionale strategieën eruit moeten zien, werden de volgende punten geïdentificeerd als essentiële elementen om een koolstofarme industriële strategie uit te werken die aansluit bij de eis van de vakbond voor een "rechtvaardige transitie":

- Behoeft e aan beleidsplanning op regionaal niveau
- Bestuursstructuren moeten de betrokkenheid van de werknemers garanderen
- De EU moet het gebruik van koolstofarme, baanbrekende technologieën versnellen
- Gekwalificeerde arbeidskrachten zijn een troef bij de transitie van regio's naar een koolstofarme economie
- De lokale steun voor decarbonisatie moet worden versterkt door de sociale impact te beperken en de voordelen te maximaliseren

Samenvatting van de antwoorden op de vragenlijsten

In het kader van dit project werden aan de Europese vakbondsorganisaties vragen gesteld over de aanwezigheid, in hun land of regio van herkomst, en de doeltreffendheid van koolstofarme industriële strategieën, en over de betrokkenheid van de vakbonden bij de ontwikkeling van die strategieën¹. Er werden in totaal 31 antwoorden ontvangen uit 17 landen (17 op nationaal niveau, 14 op regionaal niveau).

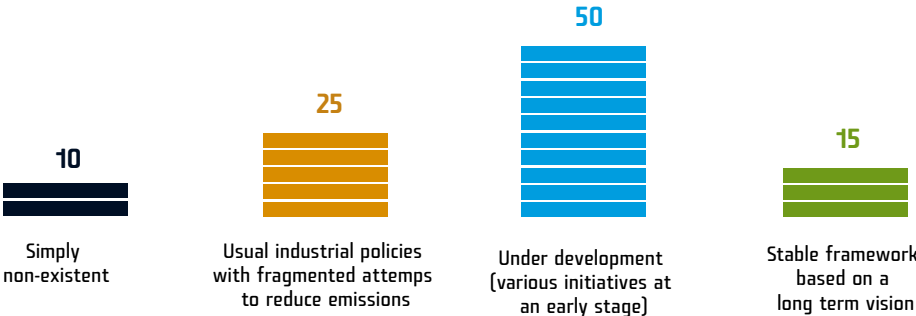
¹ De vragenlijsten die voor het onderzoek werden verspreid, kunnen worden geraadpleegd op de EVV-website

Beoordeling van het beleid voor een koolstofarme industrie

Vakbondsorganisaties lijken vooral bezorgd te zijn over milieukwesties en de gevolgen daarvan voor de industrie, en ze hebben, zowel op nationaal als lokaal niveau, een grondige kennis van de nationale en Europese voorschriften voor beleid en strategieën die gericht zijn op een koolstofarme industrie. Die belangstelling komt voort uit de grote impact die een dergelijk beleid kan hebben op de werkgelegenheid. Wat dit punt betreft, lijken hun standpunten gemengd te zijn. Enerzijds blijft het behoud van de industriële werkgelegenheid, die in een aantal regio's is gedaald, de voornaamste zorg. Tegelijkertijd wordt de groene transitie ook beschouwd als een motor voor groei en het scheppen van werkgelegenheid. Vrijwel alle respondenten gaven voorbeelden van gevallen waarin een koolstofarme industriële strategie met succes was ingevoerd.

Over het algemeen geven de vakbondsorganisaties een gemengde beoordeling van de goedgekeurde nationale maatregelen ter voorbereiding op een koolstofarme industriële strategie. De helft van de vakbondsvertegenwoordigers vindt dat er nog steeds geen afgewerkt beleidskader is (diverse initiatieven in een vroeg stadium), een kwart vindt dat de geïmplementeerde strategieën slechts een 'standaard' industrieel beleid zijn met gefragmenteerde pogingen om de uitstoot terug te dringen, terwijl in twee gevallen (Hongarije en een antwoord uit Italië) het wettelijke kader als onbestaand werd beschouwd. In de Scandinavische landen (Denemarken, Zweden, Finland) daarentegen vinden vakbondsorganisaties dat de bestaande regels een stabiel kader en een langetermijnvisie bieden.

What would you say about the current national policy framework in your country to develop a low-carbon industrial strategy?

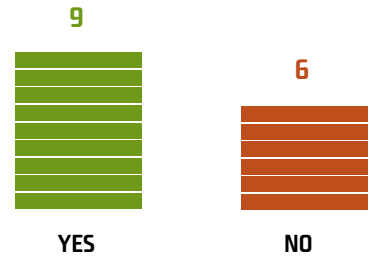
Er blijven tal van hinderpalen voor de implementatie van een koolstofarme strategie. De vaakst genoemde hinderpalen zijn onder andere het gebrek aan politieke wil en de inefficiëntie van de Europese voorschriften (België, Zweden, Spanje, Nederland, Hongarije, Griekenland, Groot-Brittannië), de economische crisis en de terughoudendheid van industriële spelers

(Frankrijk, Portugal, Nederland, Griekenland), financieringsbehoeften en technologische hinderpalen, maar ook, volgens sommigen, de inefficiëntie van de markt bij de bevordering van koolstofarme technologieën en de noodzakelijkheid van bindende voorschriften (België, Denemarken). In bepaalde gevallen zijn de vakbonden ook bezorgd over de goedkeuring van beleid dat volgens hen in de verkeerde richting evolueert doordat het beleid het gebruik van fossiele brandstoffen bevordert (Italië, Hongarije).

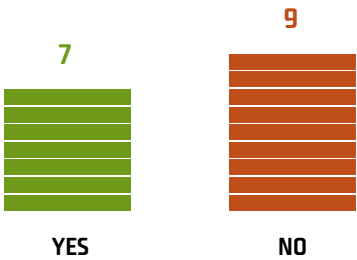
Betrokkenheid van de vakbondsorganisaties

De mate waarin de vakbondsorganisaties worden betrokken bij de ontwikkeling van beleid voor een koolstofarme industrie hangt af van het behandelde thema: het beheer van het emissiehandelssysteem van de EU of de uitvoering van een industriële strategie. Wat het emissiehandelssysteem van de EU betreft, probeert de meerderheid van de vakbondsorganisaties de beslissingen van hun regering te beïnvloeden (60 % van de ontvangen antwoorden). Dit lobbywerk heeft doorgaans betrekking op kwesties over de structuur van het systeem (Frankrijk, Nederland, Finland) en de steun aan energie-intensieve industrieën (Duitsland, Polen), of het probeert het risico op koolstoflekage te verminderen. In de meerderheid van de gevallen worden vakbonden echter niet geraadpleegd (ook 60 % van de antwoorden). In Oostenrijk, Duitsland en Denemarken werden de vakbonden geraadpleegd tijdens het wetgevingsproces. In België, Frankrijk en Spanje gebeurde dat via specifieke organen.

Has your organisation tried to influence decisions taken by the government on ETS-related decisions?

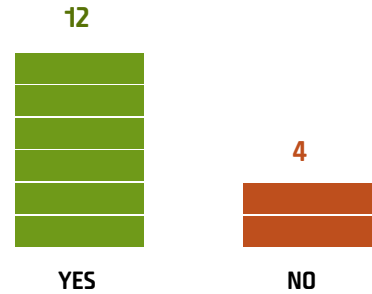
Is your organisation consulted by the national authorities (or equivalent) on the ETS-related issues they are responsible for?

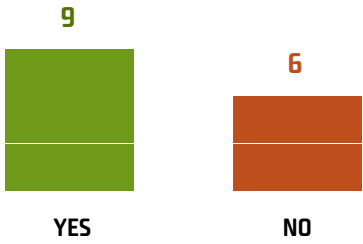
Wat nationale industriële strategieën betreft, gaven de vakbonden aan dat ze in 75 % van de gevallen betrokken waren bij het ontwikkelingsproces. Italië, Hongarije, Portugal en Litouwen reageerden negatief. In de meeste gevallen vindt die betrokkenheid plaats via tripartiete organen, die permanent kunnen zijn of ad hoc kunnen worden opgericht (zoals in Denemarken

bijvoorbeeld). In bepaalde landen werden overlegorganen opgericht om specifieke kwesties aan te pakken: in Frankrijk (Conseil d'analyse stratégique, Conseil national du développement durable, Conseil national de la transition écologique, Conseil national de l'industrie, industriespecifieke comités enz.), in Duitsland (discussieplatformen inzake energie, energie-efficiëntie, klimaateffecten enz.) en in Groot-Brittannië (Green Council-werkgroepen rond energie-intensieve industrieën). Dankzij de antwoorden op de vragenlijsten konden ook enkele voorbeelden worden verzameld van grootschalige forums waarvoor alle belanghebbende partijen, inclusief vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld, werden samengebracht. Dat was bijvoorbeeld het geval bij het Energieakkoord voor duurzame groei dat in Nederland werd ondertekend. Hiervoor werden 47 organisaties samengebracht, inclusief vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, vakbonden, regionale en lokale besturen, ngo's en de financiële sector. Gelijkaardige voorbeelden bestaan in Duitsland (Energiewende), in Frankrijk (energietransitie) en in Denemarken (nationale strategie voor de renovatie van gebouwen).

In your country, is there a national or regional forum or national council involving unions, business and government to develop a low-carbon industrial strategy?

In your country, is there a national or regional forum or national council involving unions, business and government to develop a low-carbon industrial strategy?

In de grote meerderheid van de gevallen worden vakbondsorganisaties ook betrokken bij de ontwikkeling van een koolstofarme strategie op regionaal niveau. Die betrokkenheid vindt plaats via regionale netwerken (Nederland, Polen) en via permanente organen. Dat kunnen verlengstukken zijn van nationale tripartiete overlegorganen (Nederland) of regionale overlegorganen die zich bezighouden met specifieke domeinen zoals werkgelegenheid, industriële ontwikkeling, beheer van Europese fondsen (ESF, EFRO) of duurzame ontwikkeling (bijvoorbeeld Spanje). In de meeste onderzochte regio's vindt overleg ook op bedrijfsniveau plaats.

Welke technologieën zullen worden gebruikt?

Gevraagd naar welke producten en technologieën de transitie naar een koolstofarme industrie zouden bevorderen, gaven de ondervraagde vakbondsvertegenwoordigers de voorkeur aan technologieën die verband houden met hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. Toch liepen de antwoorden sterk uiteen. Ten eerste hadden ze betrekking op een groot aantal sectoren (elektrische energie, auto, transport, bouw, mijnbouw, landbouw, geneesmiddelen enz.). Ze verschilden ook per land, waarbij meer belang werd toegekend aan nationale specialisaties (productiesector en chemische industrie in Duitsland, schone steenkool en autosector in Polen, offshore windparken in Nederland, zeevervoer in Griekenland). Die verscheidenheid aan antwoorden en het belang dat vakbondsorganisaties toekennen aan recycling en de circulaire economie, benadrukken dat de transitie naar een koolstofarme industrie niet tot bepaalde producten of technologieën kan worden beperkt en dat alle economische sectoren moeten worden betrokken bij het beperken van de milieu-impact.

Hoe zit het met opleidingen?

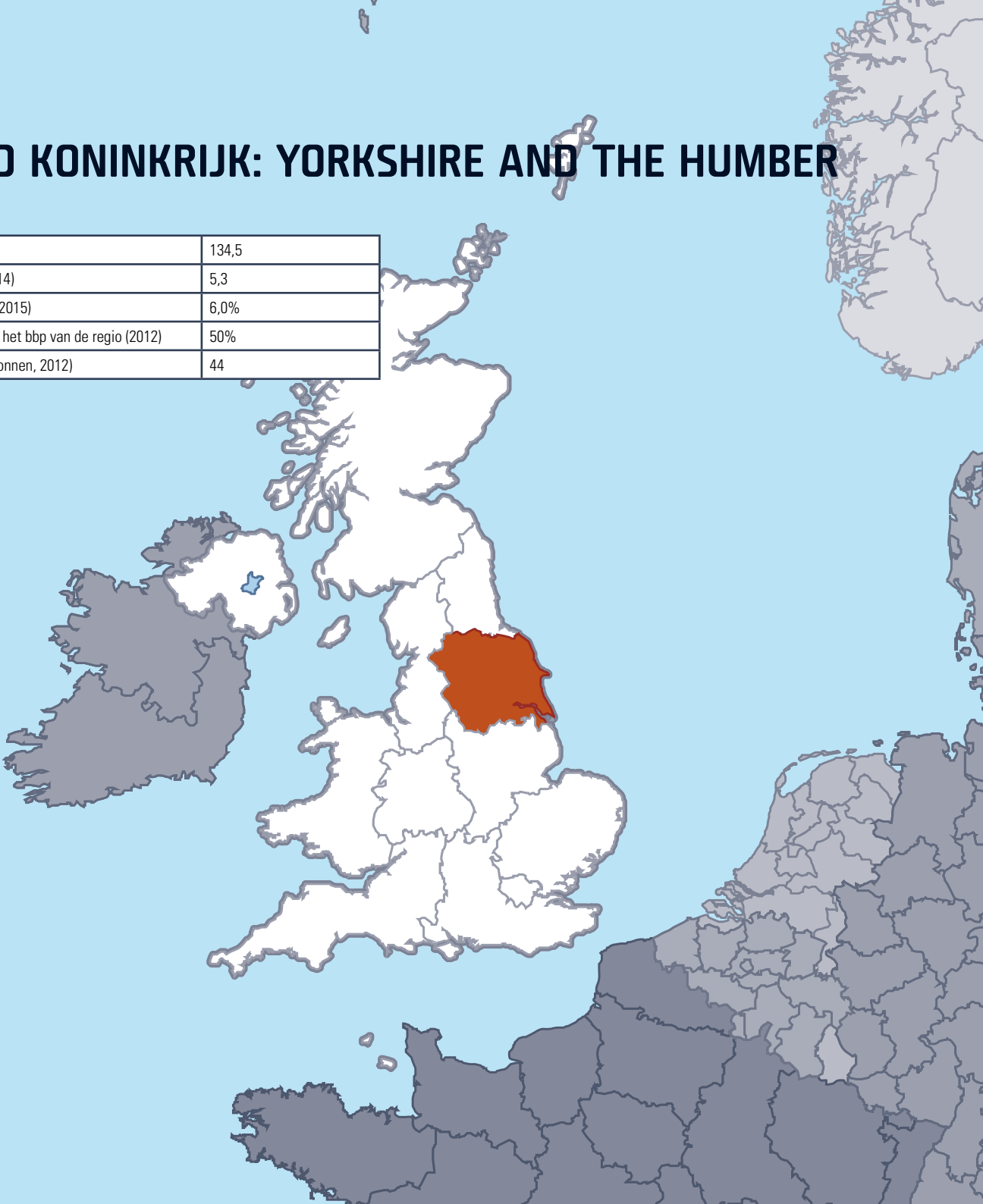
We hebben weinig antwoorden ontvangen over opleidings- of omscholingsprogramma's die verband houden met de invoering van koolstofarme strategieën. Er werden toch enkele interessante initiatieven vermeld, zoals de financiering die door de Britse National Skills Academy for Power wordt verstrekt voor de opleiding van 800 stagiairs. In Frankrijk heeft de regering een gezamenlijk initiatief gelanceerd om de veranderende behoeften inzake professionele vaardigheden en kwalificaties in verband met de uitvoering van het Grand Paris-project en het Schéma régional climat air énergie (SRCAE) te onderzoeken.

REGIONALE CASESTUDY'S

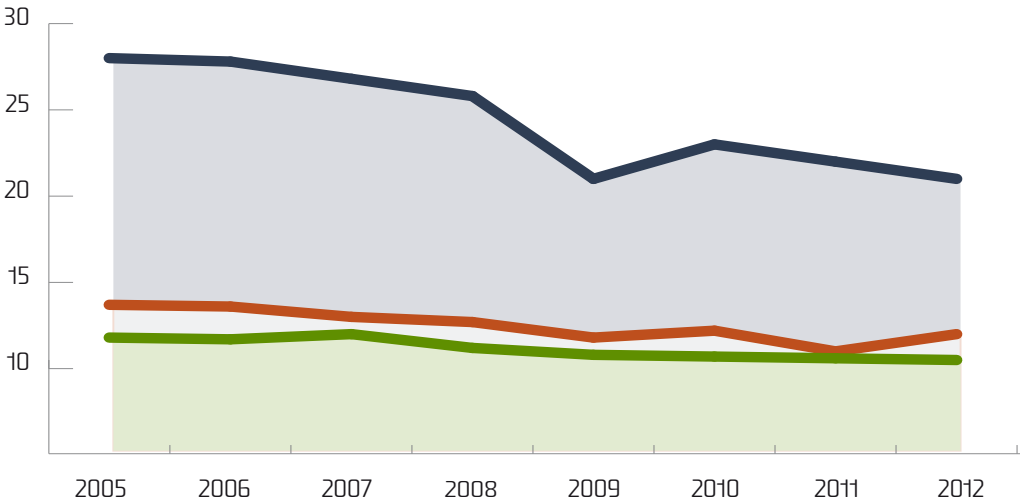
VERENIGD KONINKRIJK: YORKSHIRE AND THE HUMBER

Bbp (in miljarden £, 2013)	134,5
Bevolking (in miljoenen, 2014)	5,3
Werkloosheidspercentage (2015)	6,0%
Aandeel van de industrie in het bbp van de regio (2012)	50%
CO ₂ -uitstoot (in miljoenen tonnen, 2012)	44

Bron: Orion, ONS, Europa

Regionale samenstelling van de CO₂-uitstoot 2005-2012 (in miljoenen tonnen)

Bron: Local and Regional CO₂-uitstoot Estimates for 2005-2012, Ricardo-AEA, september 2014

Algemene beschrijving van de regio

De regio Yorkshire and the Humber is de thuisbasis van het volledige scala van de Britse ‘foundation industries’ (grote olieraffinaderijen, chemische industrieclusters, staalfabrieken, glasfabrieken, cementproducenten), van een belangrijke vertegenwoordiging van de meeste energie-intensieve sectoren (keramiek, papierindustrie) en van een groot aantal gas- en kolengestookte elektriciteitscentrales. Volgens de recentste gegevens is dit de meest industrie-intensieve regio in het Verenigd Koninkrijk en de op een na grootste energieverbruikende regio, goed voor ongeveer 10 % van de Britse CO₂-uitstoot. De productie als geheel draagt 15 % van de bruto toegevoegde waarde van de regio bij. Sinds de millenniumwisseling heeft de regio de werkgelegenheid in de productiesector echter aanzienlijk zien dalen, van ruim 380.000 arbeidsplaatsen in 2000 tot 283.000 vandaag.

Regio en de transitie naar een koolstofarme industrie

In Yorkshire and the Humber wordt de koolstofarme transitie verwezenlijkt door de uitvoering van zowel nationale als lokale strategieën. Op nationaal niveau vormen de emissies van de energie-intensieve industrieën en elektriciteitscentrales in Yorkshire and the Humber een probleem voor de Britse strategie om de CO₂-uitstoot terug te

dringen. In het voorjaar van 2015 publiceerde de regering voor acht van de energie-intensieve industrieën een reeks nationale stappenplannen om te komen tot koolstofarme technologieën. In die stappenplannen wordt vermeld welke technologische oplossingen nodig zijn om de beoogde vermindering van de emissies te realiseren. De in het rapport beschreven technologische trajecten zijn sterk afhankelijk van vier ontwikkelingen: de succesvolle ontwikkeling van CO₂-afvang en -opslag, de vervanging van kolen- en gascentrales door schonere hernieuwbare energie, nieuwe kerncentrales, overschakeling op alternatieve brandstoffen (biogas of synthetische gassen), warmteterugwinning en energie-efficiëntieprocessen. De waarde van de vereiste investeringen varieert van £ 6 miljard tot £ 16 miljard. De uitvoering van deze strategie heeft al tot aanzienlijke investeringen in duurzame energie geleid. Op het industrieterrein Green Port Hull investeerde Siemens £ 310 miljoen in de bouw van een nieuwe windturbinefabriek. In 2015 voltooide Dong Energy de bouw van een offshore windpark bij Westermest Rough, waar de 35 turbines van 6 MW voldoende elektriciteit zullen leveren voor zo'n 150.000 woningen. Deze decarbonisatiestrategie is ook de belangrijkste motor van het White Rose-project voor CO₂-afvang en -opslag, een nieuwe kolengestookte oxyfuel-demonstratiecentrale met volledige CO₂-afvang en -opslag en een maximale capaciteit van 448 MWe. Het project is echter geannuleerd als gevolg van de intrekking van overheids subsidies in december 2015, wat aangeeft dat de ontwikkeling van CO₂-afvang en -opslag niet langer een prioriteit is.

Nationale maatregelen kunnen worden aangevuld met lokale decarbonisatiestrategieën die door Local Enterprise Partnerships (LEP's) worden geïmplementeerd.² Het recentste Strategic Economic Plan (SEP) voor de regio Leeds City, dat in 2014 werd goedgekeurd met de bedoeling 36.000 banen te creëren en de economische productie van de regio te verhogen, bevat maatregelen gericht op het verminderen van de koolstofintensiteit. Het doel van het plan is om de regio te transformeren in een veerkrachtige koolstofvrije economie door middel van investeringen in koolstofarme energieprojecten, stadsverwarmingsnetten, groene infrastructuur en een efficiënter gebruik van grondstoffen en energie. De energieprojecten die momenteel in ontwikkeling zijn, vertegenwoordigen een investering van £ 300 miljoen.

Meningen van lokale stakeholders

Er is veel interesse bij lokale stakeholders om zich in te zetten voor een rechtvaardige transitie naar een koolstofarme economie, het behoud en de creatie van hoogwaardige duurzame werkgelegenheid, het verhogen van de productiviteit en het leveren van toegevoegde waarde. In dit verband wordt de implementatie van de op industriële decarbonisatie gerichte stappenplannen voor 2050 beschouwd als een belangrijke determinant van de duurzame toekomst voor de industrie. De consensus onder de deelnemers aan ons project is dat het energie-, milieu- en industriebeleid niet los van elkaar kunnen worden gezien.

Velen maken zich ook zorgen dat het huidige Britse energie- en milieubeleid een ernstige en nadelige invloed heeft op de energiekosten, het concurrentievermogen en het vermogen en de bereidheid van energie-intensieve industrieën om langetermijninvesteringen te doen in het Verenigd Koninkrijk.

De vraag wie de kosten van de industriële decarbonisatie zal dragen, moet nog worden beantwoord. Dit geldt met name voor industrieën die actief zijn in wereldwijd concurrerende markten, waar het ontbreken van passend beleid tot 'koolstoflekage' kan leiden.

Yorkshire and the Humber wordt gezien als een regio met belangrijke strategische voordelen in termen van toegang tot energiebronnen, infrastructuur, en de omvang en troeven van de 'foundation industries'. Verzekeren dat deze 'foundation industries' groeien en investeren in de meest energie-efficiënte en technisch meest geavanceerde processen en technologieën vereist een duidelijk omschreven industriële langetermijnstrategie voor een koolstofarme economie en leiderschap voor de uitvoering van die strategie (op zowel regionaal als nationaal niveau). Het beleid moet resulteren in decarbonisatie en energiezekerheid zonder de concurrentiepositie van de Britse industrie aan te tasten. Dit vergt investeringen in de bijbehorende competenties en opleidingen evenals gemakkelijke toegang tot aanzienlijke investeringskredieten, aangezien de kapitaalkosten voor investeringen in koolstofarme oplossingen zeer hoog kunnen zijn.

Voor veel 'foundation industries', met name de staalindustrie, de chemische industrie en de cementindustrie, is de implementatie van de op industriële energie-efficiëntie gerichte stappenplannen van de overheid voor 2050 sterk afhankelijk van de toegang tot infrastructuur voor CO₂-afvang en -opslag. De annulering van het White Rose-project voor CO₂-afvang en -opslag wordt dan ook slecht onthaald. Zo heeft het Trades Union Congress (federatie van vakbonden in Engeland en Wales) de regering aangespoord om het project te steunen, met het argument dat een netwerk voor CO₂-afvang en -opslag duizenden nieuwe banen kan creëren. Bovendien zou de investering in nieuwe technologie 25.000 banen in energie-intensieve industrieën beschermen.

Ten slotte is het essentieel dat de voorkeur wordt gegeven aan overleg tussen en betrokkenheid van werknemers, vakbonden en werkgevers om een rechtvaardige transitie te verzekeren die hoogwaardige banen oplevert en de productiviteit verhoogt. De LEP's worden beschouwd als een nuttig platform dat het potentieel heeft om een geschikte regionale bestuursstructuur te bieden. Het is echter nodig dat de stakeholders, inclusief vakbonden en bedrijven, de exploitatie van deze bestuursstructuren proactief benaderen. Daartoe hebben enkele stakeholders aanbevolen een regionaal forum op te richten dat samenwerkt met de LEP's, inclusief de oprichting van werkgroepen die zich focussen op wederzijds voordelige projecten die tot een koolstofarme economie moeten leiden.

Volledige casestudy beschikbaar op EVV website.

² De in 2011 opgerichte LEP's zijn vrijwillige partnerschappen tussen lokale overheden en bedrijven die tot doel hebben de lokale economische prioriteiten te bepalen.

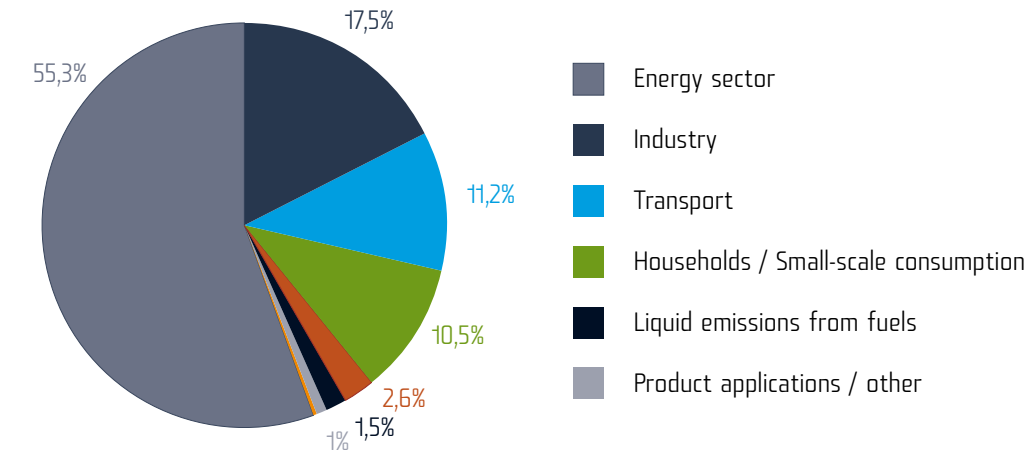
Duitsland: NOORDRIJN-WESTFALEN (NRW)

Bbp (in miljarden €, 2015)	645,6
Bevolking (in miljoenen, 2015)	17,6
Werkloosheidspercentage (2015)	8,2%
Aandeel van de industrie in het bbp van de regio (2015)	57%
CO ₂ -uitstoot (in miljoenen tonnen, 2013)	308

Economie en industrie in NRW

Noordrijn-Westfalen – het hart van de zeer energie-intensieve industrie in Duitsland – was de eerste deelstaat van het land die zijn eigen wetgeving ter bestrijding van de klimaatverandering aannam. Tegelijkertijd ondersteunen industrieën in de deelstaat het terugdringen van de CO₂-uitstoot via ontwikkelingen op het gebied van technologie, koolstofarme producten en verbeterde materiaalefficiëntie.

Uitsplitsing van de totale uitstoot in Noordrijn-Westfalen in 2012

Bron: LANUV Fachbericht 2012, our presentation

De deelstaat NRW – historisch gezien het “land van kolen en staal” – is zwaar getroffen door industriële transformaties. Hoewel het aandeel van de industriële sector in het bbp van NRW gehalveerd is sinds 1970, blijft het hoog in vergelijking met het cijfer op Duits niveau of op het niveau van de EU-industrie als geheel. De belangrijkste industrieën van de deelstaat zijn de chemische industrie, mechanische constructie, metaalbewerking, elektronica, auto-industrie en energiesector.

NRW heeft een groot aandeel in de Duitse koolstofvoetafdruk en speelt een belangrijke rol in de implementatie van het energietransitiebeleid. De uitstoot van broeikasgassen in NRW is goed voor een derde van de totale uitstoot van het land. De deelstaat verbruikt 40 % van alle energie in Duitsland en zijn elektriciteitsproductiecapaciteit is de hoogste in het land. Bovendien wordt 90 % van Duitse steenkool ontgonnen in NRW en genereert deze fossiele brandstof 80 % van de elektriciteit. Bijgevolg is de energiesector verreweg de grootste bron van broeikasgasemissies in NRW, met 55 % van de totale uitstoot, gevolgd door de industriële sector (17,5 %).

Een proactief klimaatbeleid op basis van het plan van de deelstaat om het klimaat te beschermen en te komen tot een efficiënt gebruik van hulpbronnen

De wetgeving ter bestrijding van de klimaatverandering die op 23 januari 2013 door het parlement van de deelstaat werd aangenomen, voorziet in een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met 25 % tegen 2020 en met 80 % tegen 2050 door middel van een klimaatplan waarvan de implementatie gepland is voor eind 2015 - begin 2016. Het klimaatplan heeft tot doel de leidende beginselen te bepalen op basis waarvan de beoogde vermindering van de uitstoot kan worden gerealiseerd zonder sociale onrechtvaardigheden te creëren en tegelijk de energie-zekerheid te verbeteren, kansen te bevorderen en de sociale en economische risico's van een transitie naar een koolstofarm industrieel model te beperken. Deze beginselen, die het resultaat zijn van een lange dialoog waaraan de sociale partners in belangrijke mate hebben bijgedragen (deelname van de Deutsche Gewerkschaftsbund (DGB), een koepelorganisatie van Duitse vakbonden, aan werk- en discussiegroepen), omvatten met name de noodzaak om de professionele competenties van werknemers te vergroten en passende opleidingsprogramma's op te zetten.

Tegelijkertijd steunt de industrie van de deelstaat de emissiereducties door koolstofarme producten en technologieën te ontwikkelen, namelijk:

- Aanzienlijke investeringen in O&O en product- en procesinnovaties in de machinebouwsectoren, de productie en verwerking van basismetalen en de chemische industrie. Er is met name een platform voor dialoog (deelstaat, maatschappelijke organisaties, universiteiten, sociale partners, ngo's) opgericht dat verschillende industriële sectoren (chemie, staal, aluminium, glas, cement en papierpulp) bij elkaar brengt.
- De ontwikkeling van industrieën die apparatuur en onderdelen voor windmolens (50.000 industriële banen eind 2013), geavanceerde thermische isolatiematerialen voor gebouwen, energiebesparende elektrische en elektronische apparatuur leveren.

Er zijn ook aanzienlijke inspanningen geleverd om de materiaalefficiëntie te verbeteren. De inzet is hoog: materiaal-gerelateerde kosten vertegenwoordigen 44 % van de kostenstructuur van de verwerkende industrie. Ondanks het zeer energie-intensieve karakter van de industrie en de energiesector is NRW erin geslaagd de productiviteit van hulpbronnen tussen 1994 en 2010 met 28 % te verhogen. Dit resultaat is echter minder goed dan het resultaat dat op nationaal niveau werd bereikt (+47 %), terwijl de federale regering zich tot doel had gesteld de productiviteit van hulpbronnen in de betrokken periode te verdubbelen.

Standpunten van de vakbonden

De vakbonden werden betrokken bij de opstelling van het klimaatplan van NRW: IG Metall, IG BCE, Ver.di, IG BAU en DGB NRW namen deel aan alle 6 werkgroepen, en DGB NRW was ook vertegenwoordigd in het centrale coördinatie-platform. Terugblikkend vinden de vakbonden het positief dat ze erin geslaagd zijn de besluitvorming te beïnvloeden en zijn ze tevreden dat het inclusieve overlegproces heeft geleid tot de convergentie van de standpunten. Anderzijds blijven ze sceptisch over de verwachte positieve gevolgen van het plan voor energie-intensieve industrieën en betreuren ze dat onvoldoende rekening is gehouden met de bijdrage van die industrieën aan de emissiereductie door milieuvriendelijke producten op de markt te brengen.

Na het overleg namen de vakbonden, onder de coördinatie van DGB NRW, een gemeenschappelijk standpunt in waarin ze verklaarden dat ze de doelstellingen van het plan redelijk en passend voor de economische structuur van de deelstaat vonden. Ze herhaalden ook hun engagement om klimaatbescherming te combineren met aanvaardbaar werk, evenals de noodzaak om industriële en energiegerelateerde activiteiten te waarborgen binnen het kader van een maatschappelijk duurzame en banenscheppende transitie.

Voor de vakbonden ligt het succes van de transitie naar een koolstofarme industrie in de eerste plaats bij het versterken van het vermogen van bedrijven om te innoveren en in duurzame product- en procestechnologieën te investeren. Het implementeren van klimaatbeschermingsmaatregelen is alleen zinvol als de maatregelen verenigbaar zijn met de activiteiten van de bedrijven waarvoor ze bedoeld zijn. Als zodanig lijkt het verbeteren van de hulpbronnenefficiëntie een effectieve oplossing voor de lange termijn. Het laat toe andere kosten dan personeelskosten te verlagen en gaat vaak gepaard met andere verbeteringen dankzij de sectoroverschrijdende aard ervan. Het maakt het ook mogelijk om werknemers en ondernemingsraden direct te betrekken bij het bepalen van de toe te passen verbeteringen.

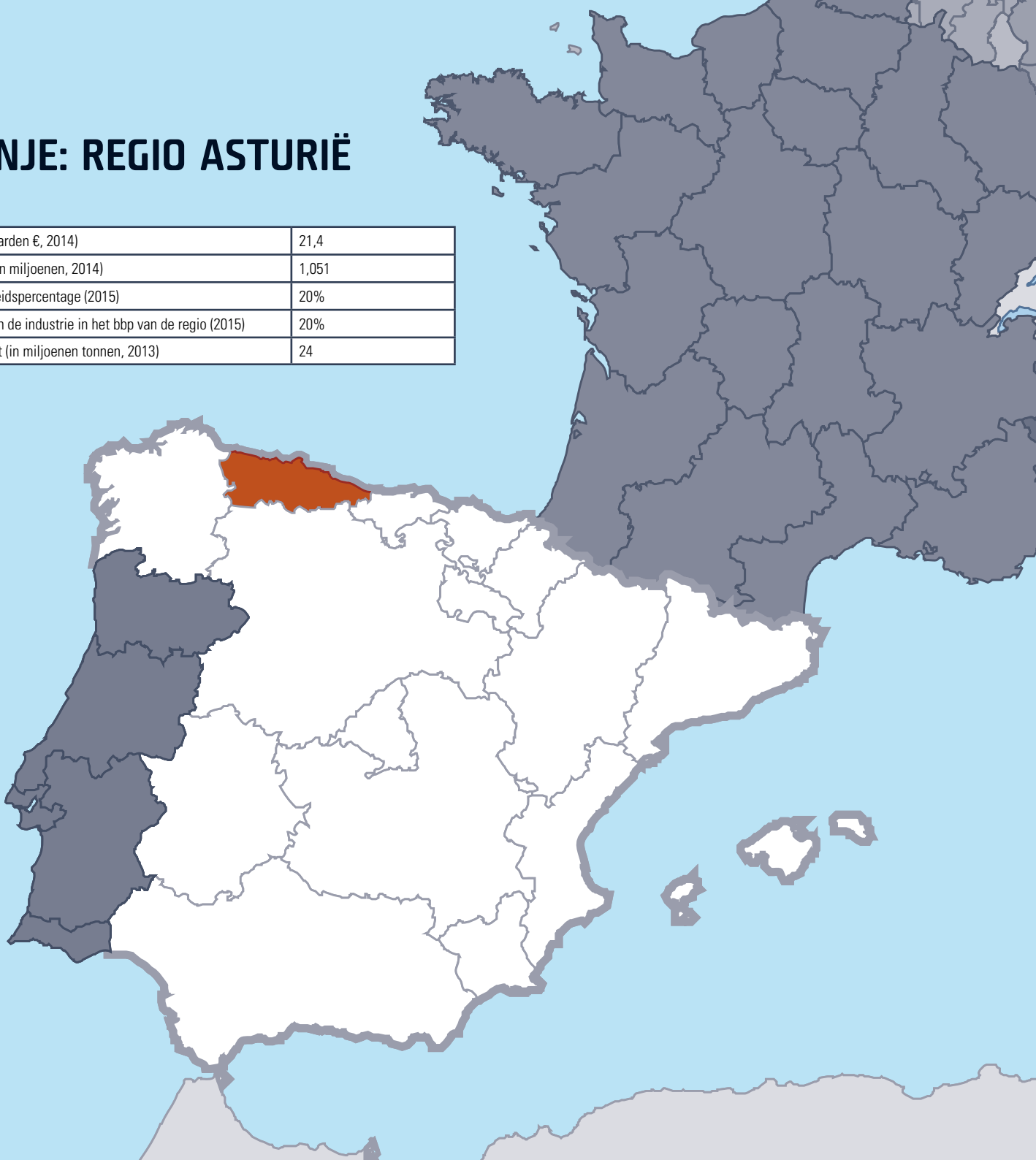
Bijgevolg zijn er in NRW talrijke voorbeelden van vakbonden en ondernemingsraden die betrokken zijn bij plannen om de energie- en materiaalefficiëntie te verhogen (technologie, organisatie, opleiding en bewustmaking van werknemers), vooral in de sectoren aluminium en kunststof. Hoewel er nog veel te doen is, illustreert deze betrokkenheid hoe de rol van vakbonden en ondernemingsraden geleidelijk is verschoven naar minder traditionele gebieden. Het illustreert ook de belangrijke rol die werknemers bij het vaststellen en uitvoeren van maatregelen ter verbetering van de efficiëntie van een productieproces kunnen spelen (bijvoorbeeld door aanpassing van de manier waarop het werk wordt gestructureerd).

Volledige casestudy beschikbaar op EVV website.

SPANJE: REGIO ASTURIË

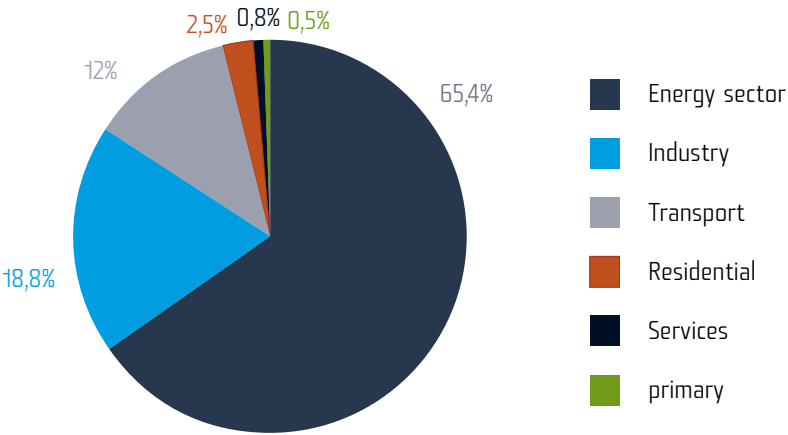
Bbp (in miljarden €, 2014)	21,4
Bevolking (in miljoenen, 2014)	1,051
Werkloosheidspercentage (2015)	20%
Aandeel van de industrie in het bbp van de regio (2015)	20%
CO ₂ -uitstoot (in miljoenen tonnen, 2013)	24

Bron: INE

Economisch en industrieel profiel van Asturië

Hoewel de bijdrage van Asturië aan het Spaanse bbp slechts 2 % bedraagt, heeft deze noordwestelijke regio een sterke industriële basis die voornamelijk steunt op de ijzer-, staal- en metallurgiesector. Deze drie sectoren zijn samen goed voor 22 % van de bruto toegevoegde waarde van de regio, waarbij 15 % komt van industriële activiteiten en 7 % van de energiesector en de winningsindustrie.

Beleid en initiatieven gericht op een koolstofarme industrie

Asturië heeft de hoogste CO₂-uitstoot per hoofd van de bevolking (22,7 ton CO₂-equivalent per inwoner) in Spanje. In 2012 was de regio erin geslaagd de uitstoot met 11 % terug te dringen ten opzichte van de referentie-uitstoot in 1990. De sectoren die verantwoordelijk zijn voor de grootste CO₂-uitstoot in Asturië zijn de energiesector (65 %), de industrie (19 %) en de transportsector (12 %).

Nationaal en regionaal beleid

Op nationaal niveau lanceerde de regering de Spaanse ‘Strategie inzake klimaatverandering en schone energie’, het ‘Actieplan voor energiebesparing en -efficiëntie’ (gericht op een energiebesparing van 9,2 % en een reductie van de CO₂-uitstoot met 12 Mt tegen 2010), drie opeenvolgende ‘Plannen voor hernieuwbare energie’ (met als doel het aandeel van hernieuwbare energie in het finaal energieverbruik tegen 2020 te verhogen tot 20%) en het ‘Nationale afvalpreventieprogramma’ (gericht op het verminderen van afval met 10 % tussen 2010 en 2020).

Het recentste nationale plan voor de herstructurering van de mijnindustrie, met een enorme impact op Asturië, omvat € 400 miljoen voor reactiveringsplannen en businessprojecten, met een personeelsinkrimping van 8 % en het doel de overheidssteun te elimineren tegen 2019.

Op regionaal niveau lanceerde de regering van Asturië de 'Energiestrategie 2008-2012' met als doel steenkool te behouden als de belangrijkste energiebron in de regio, de energie-efficiëntie te verbeteren, hernieuwbare energie te ontwikkelen, de transportinfrastructuur te verbeteren en de primaire energiestructuur in evenwicht te brengen. De 'Strategie voor duurzame ontwikkeling' droeg bij aan het verbeteren van de energie-efficiëntie, het ontwikkelen van energietechnologieën en het bevorderen van doelstellingen op het gebied van hernieuwbare energie. De 'Industriestrategie voor Asturië' bevat doelstellingen en maatregelen die werkgevers en vakbonden zijn overeengekomen. Er is ook een 'Strategie voor slimme specialisatie van Asturië 2014-2020' en een 'Regionale strategie 2011-2020 voor een duurzaam gebruik van biomassa uit bossen' om de bosrijkdommen van de regio te exploiteren.

Industriële initiatieven

De belangrijkste actoren voor een strategie voor een koolstofarme economie in de regio zijn:

- Het openbare mijnbouwbedrijf Hunosa heeft een experimentele CO₂-afvanginstallatie dat tot doel heeft 90% van de CO₂ uit de verbranding van kolen af te vangen. Het is ook een onderdeel van het PELET IN-project dat gericht is op de productie van pellets uit bosafval. Hunosa heeft nieuwe bedrijfslijnen gelanceerd op het gebied van onder meer biomassa (vervanging van conventionele boilers door biomassaketels en het promoten van "districtverwarming" met grote biomassaketels), geothermische energie (mijnwater oppompen voor airconditioningdoeleinden), biogas en windenergie.
- Ence, de grootste producent van eucalyptuspulp in Europa, is betrokken bij bosbeheeractiviteiten en het opwekken van stroom uit biomassa die afkomstig is uit bossen. Het heeft twee elektriciteitscentrales in Asturië en 220 MW aan totaal geïnstalleerd vermogen uit biomassa in Spanje.
- De agrofoodbedrijven Reny Picot en CAPSA hebben elk warmtekrachtcentrales (zogenaamde WKK-installaties) in hun vestigingen. CAPSA past strategieën toe die de CO₂-uitstoot met 1,8 kt per jaar hebben doen dalen en Reny Picot plant investeringen om boilers op aardgas in plaats van brandstof te laten werken.
- De Portugese groep EDP heeft sinds 2009 € 600 miljoen geïnvesteerd in systemen met gecombineerde cyclus om meer gebruik te maken van gas en tegelijk de CO₂-uitstoot te verminderen.

Andere opmerkelijke initiatieven in de regio zijn de exploitatie van windmolenparken, de ontwikkeling van miniwaterkrachtcentrales en het hergebruik van gassen die bij de productie van ijzer worden gebruikt.

Standpunten van de vakbonden

CCOO en UGT zijn voorstander van een beleid gericht op een koolstofarme economie en juichen bepaalde regionale realisaties toe, maar stellen ook dat in aanzienlijke mate niet aan de doelstellingen van regionaal beleid wordt voldaan. De belangrijkste eisen zijn de noodzaak van een geïntegreerde industriële en milieustrategie voor de lange termijn en het ontbreken van een strategische visie om de werkgelegenheid op peil te houden na de industriële herstructurering die de regio heeft ondergaan. Er zijn allerlei voorstellen en projecten gesteund zonder te zorgen voor samenhang tussen de verschillende publieke en private initiatieven. Dit gebrek aan visie is deels toe te schrijven aan meerdere regeringswisselingen op nationaal en regionaal niveau, wat gevolgen heeft voor de continuïteit van het voorgaande beleid. De vakbonden benadrukken dat het voor hen een prioriteit is om een evenwichtige energiemix te vinden, in tegenstelling tot recente wijzigingen in de nationale regelgeving die bijvoorbeeld grote elektriciteitsbedrijven hebben begunstigd ten koste van hernieuwbare energie, de gecombineerde cyclus en warmtekraftkoppeling. De vakbonden zijn ook van mening dat een uitgebreide en rationele herstructurering van de elektriciteitsstarieven nodig is om het nationale tarifaire tekort (€ 3,6 miljard in 2014) weg te werken.

Wat de handel in CO₂-emissierechten betreft, eisen de vakbonden dat de huidige structuur wordt hervormd omdat deze niet echt helpt om de uitstoot te verminderen en gevoelig is voor speculatieve handel. Sommige vakbondsleden zijn ook kritisch over de 'Plannen voor de herstructurering van de kolensector' en de 'Mijnbouwfondsen'³ omdat de actoren en regio's meer hadden moeten worden betrokken bij de ontwikkeling ervan en omdat ze nauwlettender hadden moeten worden gevolgd.

De vakbonden werden via rondetafelgesprekken met de sociale partners geïnformeerd en geraadpleegd over het emissiehandelssysteem, de Nationale Klimaatcommissie en de Milieuvadviseraad, maar ze betreuren de opschorting van de 8 sectorale rondetafels⁴ waaraan de vakbonden deelnamen. De vakbonden zijn van mening dat het noodzakelijk is om een duidelijke geïntegreerde strategie te ontwikkelen die gestoeld is op het concept van een 'rechtvaardige transitie' en die een nieuw model naar voren brengt: universeel en gekoppeld aan klimaatdoelstellingen; diepgaand en met echte maatregelen (wettelijk, budgettair en fiscaal); gepland, duurzaam, stabiel en voorspelbaar; waarbij alle niveaus van de overheid en sectorale gebieden betrokken zijn; dat draait rond participatie en dialoog; dat vrij is van druk van oligopolies en 'big business'; en dat werknemers beschermt en hen kwaliteitsvolle banen garandeert.

Volledige casestudy beschikbaar op EVV website.

³ Deze nationale plannen zijn gericht op het reguleren van de steenkoolindustrie tot 2018, zoals vereist door de Europese wetgeving. Ze omvatten maatregelen om het concurrentievermogen van zoveel mogelijk mijnen te verhogen, maatregelen voor de geplande sluiting van niet-concurrerende mijnen en acties om mijnbouwgebieden te reactiveren.

⁴ 8 sectorale rondetafels: Staal en cokes; Cement en kalk; Keramiek; Papierpulp en verpakking; Glas; Brandstofraffinage; Elektriciteit en Diverse sectoren.

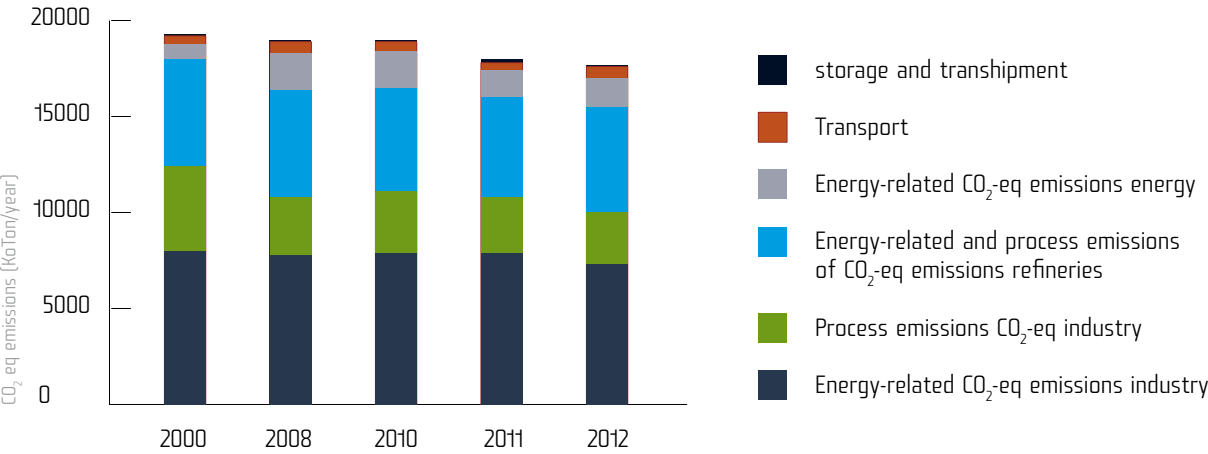
BELGIË: PROVINCIE ANTWERPEN

Bbp (in miljarden €, 2013)	75,4
Bevolking (in miljoenen, 2015)	1,8
Werkloosheidspercentage* (2015)	6,3%
Aandeel van de industrie in het bbp van de regio* (2013)	23%
CO ₂ -uitstoot (in miljoenen tonnen, 2012)**	18
* Gegevens voor Vlaanderen	
** Emissies in de haven van Antwerpen	

Bron: Statistieken van de NBB, Havenbedrijf Antwerpen

Economie en industrie in de provincie Antwerpen

Bron: Havenbedrijf Antwerpen

Antwerpen is een van de belangrijkste economische centra van België. Zijn bbp per capita is het op een na hoogste in het land (€ 41.900). Dit is deels te danken aan de diamanthandel, maar ook aan de sterke aanwezigheid van de chemische, farmaceutische en kunststofindustrie. Andere belangrijke industrieën zijn de metallurgie, de voedselverwerkende industrie en de auto-industrie. De aan het Schelde-estuarium gelegen haven van Antwerpen is na Rotterdam de grootste Europese haven en is de thuisbasis van de op een na grootste petrochemische cluster ter wereld.

Beleid gericht op een koolstofarme industrie

In 2011 bedroeg het aandeel van Vlaanderen in de totale CO₂-uitstoot van het land 61 %. De emissies van de in het havengebied gevestigde industrieën zijn goed voor 25 % van de uitstoot van de provincie. Er zijn dus grote belangen mee gemoeid, met name voor de energiesector, bedrijven die deelnemen aan het emissiehandelssysteem van de EU en de transportsector. In Vlaanderen is het verbeteren van de energie-efficiëntie de meest voorkomende manier om emissiereductiemaatregelen te implementeren. In de haven van Antwerpen streven chemische bedrijven naar circulaire-economiepraktijken en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen.

Maatregelen ter verbetering van de energie-efficiëntie

In 2015 bood Vlaanderen de industrie de mogelijkheid om deel te nemen aan vrijwillige overeenkomsten inzake energiebeleid. Deze overeenkomsten, die verder gaan dan de wettelijke verplichtingen, voorzien in de implementatie van energiebeheersystemen en in een driejarig energieplan dat maatregelen met een aanzienlijk investeringsrendement bevat. In ruil daarvoor ontvangen de deelnemers vrijstellingen van energiebelasting en worden ze voor verschillende subsidies in aanmerking genomen. Deze overeenkomsten hebben de energiebenchmarkingverbintenissen vervangen die een verhoging van de energie-efficiëntie met 0,84 % per jaar tussen 2002 en 2014 en een vermindering van de CO₂-uitstoot met 4,36 Mt mogelijk hebben gemaakt.

Circulaire economie

Geconfronteerd met de economische crisis en de ontwikkeling van de Europese milieuwetgeving hebben Vlaamse chemiebedrijven hun strategie geleidelijk verschoven in de richting van eco-ontwerp, wat inhoudt dat in de productie hernieuwbare materialen worden gebruikt en dat gewerkt wordt aan het verhogen van de materiaalefficiëntie en recycling. Recente ontwikkelingen in de haven en de Antwerpse industriële cluster bieden een paar voorbeelden, zoals:

- De oprichting van Blue Gate Antwerp, een industrieel ecopark dat ontworpen is om een groene industriezone met een negatieve CO₂-uitstoot te creëren en dat materiaalefficiëntie, recycling en het maximaal beperken van industriële afvalproducten (gesloten cyclus) aanmoedigt.
- Onderzoek naar de afvang, het gebruik en de opslag van CO₂ en methaan (CH₄). In 2014 voerden de havenautoriteiten een haalbaarheidsstudie uit met als doel potentiële leveranciers te vinden, een CO₂-zuiveringsinstallatie te bouwen, mogelijke opslagopties in de Noordzee te vinden en industriële toepassingen voor teruggewonnen gassen te bestuderen.
- Het ECLUSE-project, dat tot doel heeft om via een afvalenergiecentrale warmte te leveren aan 6 bedrijven in de chemische cluster. Het project moet het mogelijk maken om 80-90 % van de geproduceerde energie te gebruiken, de CO₂-uitstoot met bijna 100.000 ton te verminderen en nagenoeg 5 % van de in Vlaanderen geproduceerde groene stroom op te wekken.

Gebruik van hernieuwbare energiebronnen en ontwikkeling van LNG

Verskillende projecten die in de haven van Antwerpen zijn opgestart, focussen op de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen. Ze houden bijvoorbeeld verband met de bouw van een nieuw windpark of het promoten van duurzame vormen van vervoer. Bovendien hebben de autoriteiten een LNG-tankstation voor binnenvaartschepen gebouwd om het gebruik van stookolie en diesel te verminderen.

Standpunten van de vakbonden

De vakbondseisen houden vooral verband met de toekomstige werkgelegenheid in Vlaanderen. De industriële productie neemt gestaag toe, maar het aantal banen in de industrie neemt af. De vakbondsorganisaties klagen over het ontbreken van een strategische visie en de al te timide steun van de overheid voor vernieuwende initiatieven. De vakbonden daarentegen zetten in op duurzame innovatie en zien de industrie als de drijvende kracht achter de transitie naar een koolstofarme economie. Voor hen moet de decarbonisatie van de productie de primaire doelstelling zijn en moet de transitie steunen op ecologisch duurzame productie, terugwinning en recycling, de circulaire economie, hernieuwbare energie en duurzaam transport.

Bovendien willen de vakbonden graag een publiek debat in Vlaanderen over het Europese emissiehandelssysteem dat niet aangepast is om de vooropgestelde doelstellingen te realiseren. Wat de belastingvrijstellingen voor de chemische industrie betreft, moet de toekenningsprocedure strenger zijn en moeten de industrieën die van die vrijstellingen profiteren echt aan internationale concurrentie blootgesteld zijn. De sector moet op Europees niveau een speler zijn op het gebied van decarbonisatie. Bovendien moeten bedrijven concrete verbintenissen met betrekking tot energie-efficiëntie formuleren en moeten werknemers worden betrokken bij de strategische besluitvorming.

Het overleg met werknemers over deze kwesties lijkt echter af te nemen. Op nationaal niveau wordt de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) geraadpleegd over industriële en milieukwesties. De Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie, waarmee de vakbonden banden hadden, is echter ontmanteld en zal worden vervangen door de Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO), die uitsluitend uit industriële bedrijven bestaat. Toch willen de vakbonden graag sociale partners zijn als het gaat om industriële verandering. De effectiviteit van hun deelname zal toenemen naarmate ze meer kennis hebben over complexe technische onderwerpen, wat betekent dat werkgevers en overheidsinstanties substantieel dienen te investeren in de opleiding van vakbondsleden.

Volledige casestudy beschikbaar op EVV website.

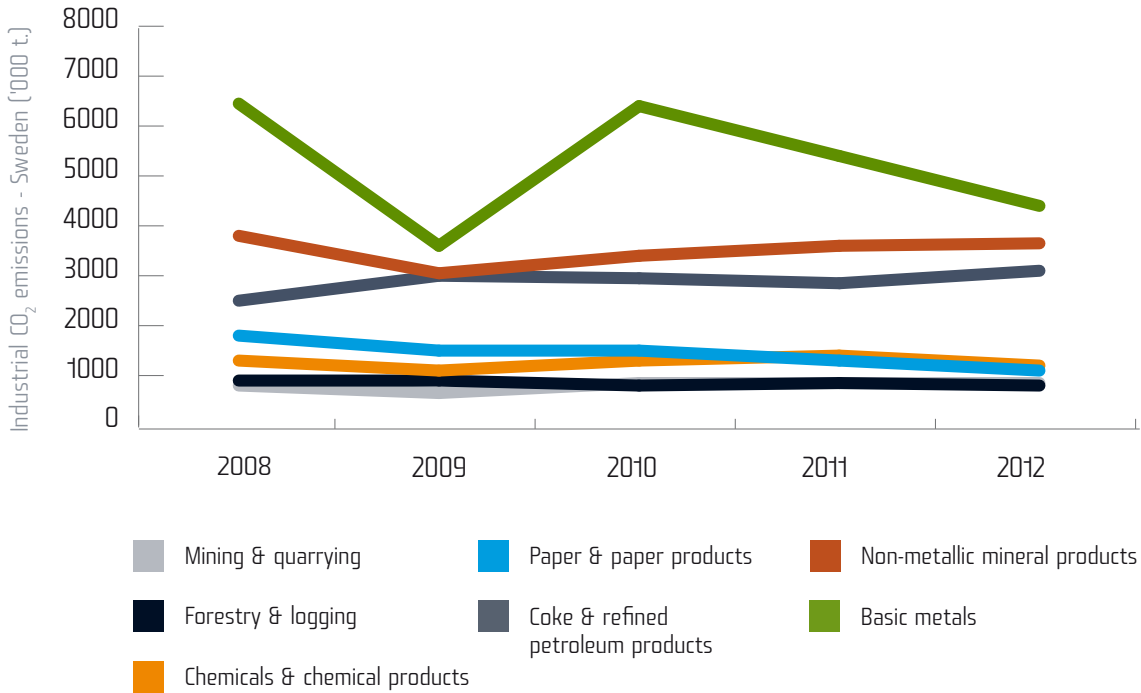
ZWEDEN: PROVINCIE NORRBOTTEN

Bbp (in miljarden €, 2013)	10,7
Bevolking (2013)	249.000
Werkloosheidspercentage (2015)	3,0%
Aandeel van de industrie in het bbp van de regio (2013)	37%
CO ₂ -uitstoot (in miljoenen tonnen)	nd.

Bron: Regional Fakta, provincie Norrbotten

Economie en industrie in de provincie Norrbotten

Bron: Zweeds Energieagentschap

Norrbotten, gelegen in het noorden van Zweden, is met een kwart van de totale oppervlakte van Zweden de grootste provincie van het land. Gekenmerkt door een bijzonder lage bevolkingsdichtheid, is Norrbotten gezegend met overvloedige natuurlijke hulpbronnen (ijzererts, hout, water) waarop zijn industriële ontwikkeling is gebaseerd. De mijnbouwbedrijven Boliden Mineral en LKAB en de staalproducent SSAB behoren tot de belangrijkste werkgevers in Norrbotten. De houtindustrie stelt bijna 4.000 mensen tewerk in de bosbouw, de productie van houtpulp, papier en verpakkingen en de bouw. Het sterk op de export gerichte Norrbotten wordt ook gekenmerkt door een groot aantal O&O-centra.

Beleid gericht op een koolstofarme industrie

Norrbotten heeft een van de hoogste emissiecijfers in het land, ondanks het feit dat 91 % van zijn elektriciteit door waterkracht wordt opgewekt. De primaire industrie is verantwoordelijk voor 75 % van het eindenergieverbruik, waarvan een groot gedeelte gerelateerd is aan het gebruik van reductiemiddelen in de metallurgie. De projecten in de regio die gericht zijn op koolstofarme technologie houden rechtstreeks verband met het nieuwe Zweedse klimaatbeleid, dat voornamelijk gevolgen heeft voor de metaalproductie en de transportsector.

Zweeds klimaatbeleid

Zweden, dat van alle OESO-economieën de op een na laagste koolstofintensiteit heeft, heeft de in zijn klimaatactieplan geformuleerde doelstellingen al ruimschoots gehaald. Zijn lage CO₂-intensiteit is het resultaat van structurele factoren (overvloed aan hernieuwbare energie, kernenergie, klein aandeel van fossiele brandstoffen in het industriële verbruik), maar ook van de uitvoering van een geïntegreerd emissiereductiebeleid dat gebaseerd is op de belasting van CO₂-uitstoot en vervuilende emissies. Tegen 2045 wil het land CO₂-neutraal zijn. Om dat doel te bereiken, ambieert Zweden een reductie van de CO₂-uitstoot met 85 % en een nulemissie in de transportsector tegen 2030.

Ontwikkeling van koolstofarme technologieën in de transportsector

O&O-initiatieven voor het verminderen van de uitstoot in de transportsector hebben voornamelijk betrekking op de ontwikkeling van biobrandstoffen uit biomassa:

- Het belangrijkste project is het werk van het Zweedse Centrum voor Vergassing, dat wordt gerund door de technische universiteit van Lulea. Het doel is om met behulp van thermochemie een synthesesegas te produceren uit hout of ‘black liquor’ (een bijproduct uit de hout- en papierindustrie) dat na koeling en behandeling kan worden omgezet in biobrandstoffen en brandstoffen om elektriciteit en warmte op te wekken, evenals in hernieuwbare chemische producten. Het door Lulea uitgevoerde onderzoek, dat gericht is op de productie van biobrandstoffen van de tweede generatie, vindt plaats in een proeffabriek die door de papierproductievestiging van Smurfit Kappa met ‘black liquor’ wordt bevoorraad.
- In 2010 liet het Sunpine-project een consortium bestaande uit de raffinaderij Preem en houtkapbedrijven toe om een fabriek voor de productie van biodiesel met behulp van tallolie, een bijproduct van de papierindustrie, te bouwen. De fabriek met zijn productiecapaciteit van 100.000 m³ vergde een investering van € 23 miljoen.
- Aangezien de grootschalige productie van biobrandstoffen voorafgaande planning vereist, ontwikkelden het International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) en de Universiteit van Lulea Bewhere, een technisch-economisch model dat ontworpen is om op hernieuwbare energie gebaseerde energiesystemen te optimaliseren. Bewhere, dat sinds 2010 geleidelijk over heel Europa is uitgebreid, omvat nu niet alleen biomassa maar ook andere energiebronnen, zoals zonne-energie, windenergie en waterkracht.

Ontwikkeling van koolstofarme technologie in de metallurgie

In de metallurgische industrie worden al een aantal jaren aanzienlijke inspanningen geleverd om de CO₂-uitstoot terug te dringen. Enkele van de belangrijkste initiatieven in Norrbotten zijn:

- In het kader van ULCOS (Ultra-Low Carbon dioxide(CO₂) Steelmaking), de implementatie van de experimentele hoogoven van LKAB (een Zweeds mijnbedrijf) gericht op het verrichten van onderzoek naar topgasrecycling. Het uitgevoerde werk heeft bijgedragen tot het identificeren van een potentiële reductie van de emissies in het proces met 24 % en met 76 % in het geval van koolstofafvang.
- Het project Stepwise, dat door het Europese programma Horizon 2020 wordt gefinancierd en dat heeft geleid tot de bouw, op de site van Swerea MEFOS, van een installatie die gas uit hoogovens omzet in waterstof en stikstofrijke brandstof.
- Het gebruik van biomassa in het proces voor de productie van direct-gereduceerd staal, de deelname van de regio in het BASTOR CO₂-afvangproject, en het gebruik van de door de metallurgie geproduceerde restwarmte in het stadsverwarmingsnet.

Standpunten van de vakbonden

In Zweden nemen vakbondsorganisaties deel aan de dialoog over strategieën voor een koolstofarme economie, op zowel nationaal als lokaal niveau, door de uitoefening van hun rechten op informatie en raadpleging. De twee vakbondsorganisaties die we hebben geïnterviewd, LO en Sveriges Ingenjörer, zijn voorstander van een beleid gericht op een koolstofarme industrie. In deze context pleit LO voor de implementatie van een ambitieus decarbonisatiebeleid, dat als een motor voor groei wordt gezien. Deze transitie moet echter aan bepaalde voorwaarden voldoen, zoals de export stimuleren, aanpassen toestaan afhankelijk van de reductie-inspanningen in andere landen, geen afbreuk doen aan de nationale productie (en in het bijzonder die van de sectoren die onder het Europese emissiehandelssysteem vallen) en zich concentreren op kosteneffectieve maatregelen.

De vakbonden benadrukken echter dat dergelijke maatregelen echte politieke wil vereisen in termen van zowel industriële strategie als gedeelde financiële inspanningen. Investerings in O&O zijn van fundamenteel belang en moeten ten gunste komen van de circulaire economie, de transportsector en de ontwikkeling van technologie voor CO₂-afvang en -opslag, die essentieel is om een reductie van de uitstoot met 90 % te bereiken.

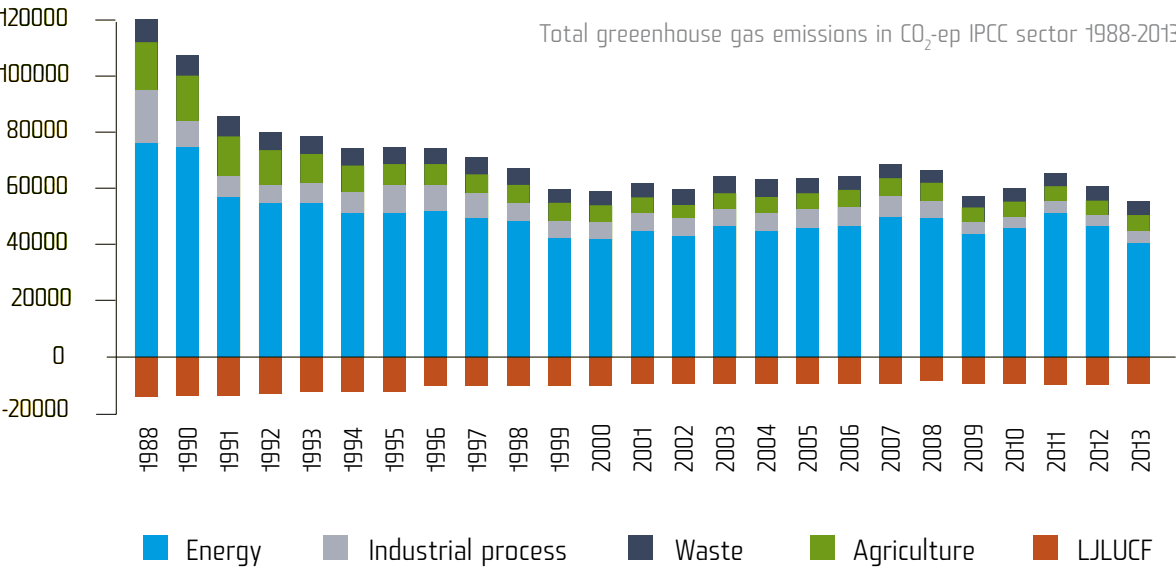
Volledige casestudy beschikbaar op EVV website.

BULGARIJE: REGIO STARA ZAGORA

Bbp (in miljarden €, 2014)	2,4
Bevolking (2014)	325.963
Werkloosheidspercentage (2014)	11%
Aandeel van de industrie in het bbp van de regio (2014)	56%
CO ₂ -uitstoot (in miljoenen tonnen, 2010)	19

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek van Bulgarije

Economie en industrie van de regio Stara Zagora

De regio Stara Zagora is een van de belangrijkste industriële centra in Bulgarije dankzij zijn steenkoolcentrales en kolenmijnbouw. Het Maritsa Iztok Basin levert bruinkool aan het industriecomplex Maritsa Iztok, dat 30 % van de Bulgaarse elektriciteit levert en daarmee het grootste energiecomplex in Zuidoost-Europa is.

Beleid gericht op een koolstofarme industrie

De uitstoot van broeikasgassen in Bulgarije lag in 2009 ongeveer 52 % lager dan in het basisjaar 1988. Deze daling was te danken aan verschillende factoren, zoals de transitie naar een markteconomie, de herstructurering van de industrie en de liberalisering van de energiemarkten.

Nationaal actieplan inzake klimaatverandering

Het Derde Nationale Actieplan inzake Klimaatverandering voor de periode 2013-2020, dat in 2012 werd goedgekeurd, schetst het kader voor maatregelen om de klimaatverandering tegen te gaan en voorziet specifieke maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen in alle sectoren terug te dringen. De instantie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het klimaatbeleid in Bulgarije is het ministerie van Milieu en Water. Hoewel het Bulgaarse energiesysteem sterk gebaseerd is op steenkool, is de positie van de overheid strikt in overeenstemming met het EU-beleid.

De evaluatie van de uitvoering van het Tweede Nationale Actieplan inzake Klimaatverandering heeft echter geleid tot de conclusie dat de klimaatverandering geen topprioriteit van de overheid is. Het publieke bewustzijn van problemen in verband met klimaatverandering was vrij laag en overheidsinstanties ondervonden moeilijkheden bij het uitvoeren van hun taken en verantwoordelijkheden in dit verband.

Regionaal ontwikkelingsplan voor de zuidoostelijke regio

De zuidoostelijke regio valt onder een regionaal ontwikkelingsplan dat werd goedgekeurd voor de periode 2014-2020 en dat gebaseerd is op de Europa 2020-strategie en op de Nationale Strategie voor Regionale Ontwikkeling van de Republiek Bulgarije voor de periode 2012-2022. De vooruitgang in het kader van het Regionale Ontwikkelingsplan wordt jaarlijks geëvalueerd.

Het Regionale Ontwikkelingsplan voor de zuidoostelijke regio erkent dat “de regio een hoog risico inhoudt in verband met de klimaatverandering. Het stoot het grootste deel van de broeikasgassen en SO₂ in Bulgarije uit. Er zijn drie vervuilde luchtgebieden – Burgas, Stara Zagora en Maritsa Iztok – waar de grootste door kolenwinning beschadigde gebieden gelegen zijn.”

Regionaal beleid voor Stara Zagora

De regionale strategie voor de provincie Stara Zagora werd in 2013 goedgekeurd. Ze bevat geen specifieke maatregelen met betrekking tot de klimaatverandering. Het ‘Programma voor het verminderen van verontreinigende stoffen in de atmosfeer en het bereiken van vastgestelde normen voor schadelijke stoffen’ voor de periode 2011-2015 vermeldt een reeks klimatologische factoren die de verspreiding van schadelijke stoffen in de regio beïnvloeden, maar pakt niet direct het probleem van de klimaatverandering en de uitstoot van broeikasgassen aan.

Standpunt van de vakbonden

Vakbonden zijn betrokken bij besprekingen over kwesties die verband houden met de klimaatverandering in Bulgarije, maar op confederaal en internationaal in plaats van op lokaal niveau. Op bedrijfsniveau is de impact van klimaatbeleid meestal geen onderwerp van dialoog tussen directie en vakbonden. Niettemin zijn vakbondsleiders en deskundigen bereid om op

een constructieve manier bij te dragen aan de beleidsvorming inzake ecologische en klimaatverandering.

De twee vakcentrales CITUB en Podkrepa hebben duidelijk laten verstaan dat ze van mening zijn dat Bulgarije in het kader van het gemeenschappelijke Europese en mondiale beleid zijn recht om energieonafhankelijk te zijn moet beschermen. In dit opzicht is kolenwinning en de met lokale steenkool geproduceerde thermische elektriciteit een kwestie van nationale veiligheid.

Ze hebben geen alternatieven voor thermische elektriciteit in gedachten voor de korte en middellange termijn: nucleaire projecten zijn meer en meer controversieel op Europees niveau en hernieuwbare energie heeft een piekcapaciteit benaderd waarbij nieuwe projecten minder duurzaam zijn door de hoge investeringskosten en de verlaging van de overheids subsidies. Bovendien zorgt thermische elektriciteit voor stabiele leveringen die hernieuwbare energie niet kan garanderen.

Beide Bulgaarse vakcentrales uiten hun bezwaren tegen het bestaande model van de Europese handel in CO₂-emissierechten. De bezwaren van de vakbonden zijn gebaseerd op analyses van deskundigen en een effectbeoordeling. Als er niets verandert, zal Bulgarije over 15-20 jaar zijn mijnen en thermische centrales moeten sluiten, waardoor de afhankelijkheid van buitenlandse energiebronnen onmiddellijk zal toenemen. De energieafhankelijkheid van Bulgarije bedraagt momenteel 33 %, tegenover een EU-gemiddelde van 54 %.

De situatie van de Bulgaarse thermische centrales wordt bemoeilijkt door de kosten van CO₂-emissierechten onder het emissiehandelssysteem. Hoewel de productievolumes van de thermische centrales op hun hoogste peil ooit staan, boeken de centrales recordverliezen als gevolg van de hoge kosten die verbonden zijn aan het uitstoten van CO₂. De concurrentie van gesubsidieerde hernieuwbare energie, vooral op het gebied van de prijzen, heeft ook bijgedragen aan de problemen waarmee producenten van thermische elektriciteit worden geconfronteerd. Thermische centrales die in financiële moeilijkheden verkeren stellen de betalingen voor de kolen die zij uit het mijncomplex ontvangen uit. Bijgevolg heeft de gehele kolengerelateerde regionale economie hieronder te lijden.

De twee vakcentrales zijn het erover eens dat de overheid een nieuw energiebeleid moet opstellen om de CO₂-emissieprijzen voor de energie-industrie te optimaliseren. De vakbonden stellen voor dat Bulgarije het Poolse voorbeeld volgt wat betreft de wijze waarop de nationale zware industrie wordt beschermd.

Tot slot is de productie van steenkool een enorme werkgever in Bulgarije: ongeveer 160.000 mensen zijn direct of indirect in dienst van de mijnen en thermische centrales (elke vijfde persoon in de regio's Stara Zagora, Haskovo, Sliven, Yambol en Kardjali is economisch afhankelijk van de steenkoolproductie). De sociale impact van het verlies van steenkoolindustrie en gerelateerde industrieën zou dan ook enorm zijn.

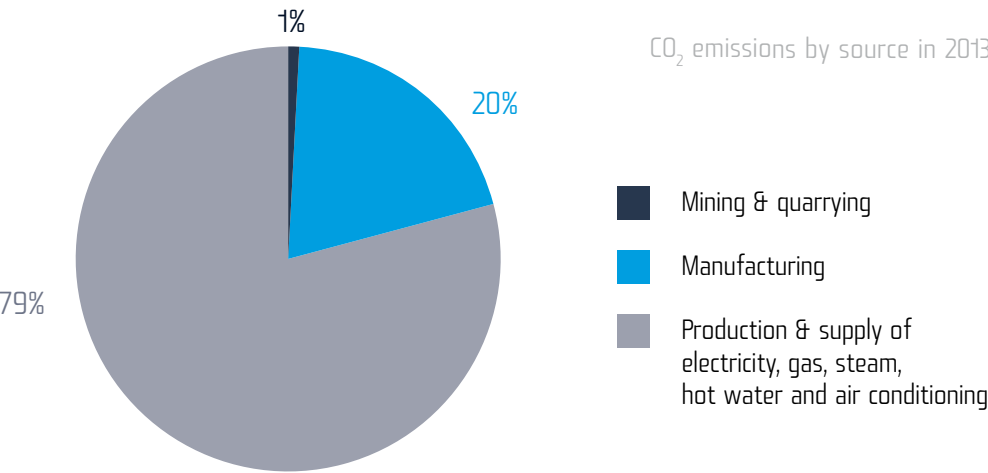
Volliedige casestudy beschikbaar op EVV website.

POLEN: SILEZIË

Bbp (in miljarden €, 2014)	50,3
Bevolking (in miljoenen, 2015)	4,6
Werkloosheidspercentage (2016)	7,6%
Aandeel van de industrie in het bbp van de regio (2013)	35%
CO ₂ -uitstoot (in miljoenen tonnen, 2013)	40,5

Bron: GUS

Economie en industrie in Silezië

De Silezische provincie Voivodship in Zuid-Polen blijft de motor van de Poolse industrie en is goed voor 12,7 % van het Poolse bbp en bijna een half miljoen industriële banen. Voivodship is de thuisbasis van tal van kolenmijnen, energiecentrales, staalfabrieken, metallurgische bedrijven, autofabrikanten en -leveranciers (51 autobedrijven in de Speciale Economische Zone van Katowice), maar ook van vier belangrijke kolenmijnbedrijven die meer dan 90.000 mensen in dienst hebben en goed zijn voor 80 % van de nationale kolenproductie. Tal van bedrijven blijven sterk verbonden met deze vier grote producenten, waaronder fabrikanten van mijnbouwmachines metallurgische bedrijven. De strategische hub Silezië blijft veruit een van de grootste uitstoters van broeikasgassen in Polen.

Beleid gericht op een koolstofarme industrie

Polen en het Klimaatenergiepakket 2030

Als fervent tegenstander van het Klimaatpakket aangezien de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met 40 % tegen 2030 ten opzichte van 1990 verdere gevolgen zou hebben voor duizenden banen in de mijnbouw (de directe werkgelegenheid in de sector daalde van 400.000 banen in de late jaren 1990 tot circa 100.000 vandaag), worstelt Polen met het opstellen van een nationaal proactief industrieel beleid en stappenplan voor de transitie naar een koolstofarme economie. De intracommunautaire discussies over de ratificatie van het Akkoord van Parijs zijn vastgelopen omdat Polen, samen met de overige grote kolenverbruikers, hun ratificatie afhankelijk maken van een akkoord over de inspanning die elk land zal moeten leveren om de in het Klimaatpakket gestelde doelen te bereiken.

Het feit dat Polen momenteel de grootste ontvanger van EU-gelden is, is echter een stimulans voor het land om de komende jaren geleidelijk op te schuiven naar een milieuvriendelijker industrieel beleid.

Milieubeleid en Polen 2014-2020

Met € 82,5 miljard over de periode 2014-2020 is Polen opnieuw de grootste ontvanger van EU-gelden. De Europese financiering zal nu voornamelijk naar infrastructuur en het milieu gaan, maar ook naar onderzoek, ontwikkeling en innovatie teneinde de Poolse economie naar een hoger niveau te tillen. De partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Commissie en de Poolse regering geeft ruimte aan de pijler 'Infrastructuur en Milieu' met € 27,4 miljard, waarvan meer dan € 9,0 miljard bestemd is voor investeringen die verband houden met de transitie naar een koolstofarme economie en energie-efficiëntie via regionale operationele programma's. De tweede pijler is ook rijkelijk bedeeld met € 13,0 miljard. Dit bedrag zal bestemd zijn voor milieutechnologie, met de nadruk op: afvalvermindering, duurzaam transport, ecologische gebouwen, waterbesparende technologieën, vervanging van grondstoffen, productie van gezond voedsel enz. om het aandeel van het Poolse bbp dat naar O&O gaat op te trekken van 0,90 % in 2013 tot 1,70 % in 2020. Hierbij zal bijzondere nadruk worden gelegd op efficiëntie en het gebruik van hernieuwbare energie in bedrijven, energie-efficiëntie in openbare gebouwen en in de huizenmarkt, de uitvoering van strategieën voor een koolstofarme economie en hoogrenderende warmtekrachtkoppeling. Het overgrote deel van de projecten die onder het zwaartepunt 'energie-efficiëntie' vallen, heeft betrekking op de thermo-modernisering van openbare gebouwen zoals scholen, ziekenhuizen en kantoren.

Steeds meer ervaring met milieuprojecten

Ondertussen voert Polen een 'groener' belastingstelsel in om te komen tot een efficiënter gebruik van de beschikbare middelen, onder meer via het Nationaal Fonds voor Milieubescherming en Waterbeheer (NFOSiGW) en 16 regionale fondsen. In 2012 bedroegen de inkomsten uit milieugerelateerde belastingen 2,2 % van het bbp en 6,8 % van de omzet, terwijl het gemiddelde in de OESO-landen respectievelijk 1,6 % en 5,5 % was. Het 'Actieplan voor energie-efficiëntie' (EEAP), de hervorming van het beheer van huishoudelijk afval, de modernisering van de recyclage-industrie, de consolidatie van de sector waterbeheer en -behandeling, de modernisering van de elektriciteitsproductie, de ontwikkeling van hernieuwbare energie en slimme elektriciteitsnetten ('smart grids') zijn potentiële factoren die de Poolse groene groei kunnen stimuleren.

Initiatieven gericht op een koolstofarme industrie in Silezië

Het Silezië 2.0-plan is een plan van PLN 25 miljard (circa € 6 miljard) dat volledig gericht is op Opper-Silezië en Klein-Polen en dat vanuit de EU alsmede nationale en lokale overheden zal worden gefinancierd. Het werd opgezet om de economische concurrentiepositie van Silezië en het westelijke deel van Klein-Polen te stimuleren, een ener-

gie-efficiënte koolstofarme economie en omscholingsmaatregelen voor werknemers te implementeren, en gestalte te geven aan de integratie van negen steden in Opper-Silezië.

De 'Kedzierzyn Zero-Emission Power and Chemical Complex'-project is een onderdeel van het Silezië 2.0-plan. Het bestaat uit een koolstofvergassingsproject bij Grupa Azoty S.A. in Kedzierzyn-Kozle. De faciliteit zou gas produceren door vergassing van antraciet, dat wordt gebruikt om energie en warmte op te wekken of om chemische stoffen te produceren. Het Silezië 2.0-plan omvat ook de gasturbine-installatie met gecombineerde cyclus van het bedrijf Tauron in Będzin, dat zal worden gefinancierd door de Europese Investeringsbank (de EIB zal ook warmtekrachtcentrales financieren voor het bedrijf PGE in Gorzów en Rzeszów (buiten Silezië)). Een ander lokaal initiatief gericht op een koolstofarme economie was de oprichting (een paar jaar geleden) van het Centrum voor Schone Kolentechnologie: gecombineerde O&O-infrastructuur en laboratoria die door het Centrale Mijnbouwinstituut (GIG) in Katowice en het Instituut voor de Chemische Verwerking van Kolen (IChPW) in Zabrze gezamenlijk werden opgericht. Dit project richt zich op toekomstige technologieën voor het gebruik van steenkool, gefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) binnen het Poolse Operationele Programma voor een Innovatieve Economie.

Standpunt van de vakbonden

De topprioriteit voor de Poolse vakbonden blijft het beschermen van banen, met name in energie-intensieve industrieën zoals de kolenmijnbouw en staalverwerkende industrie, ongeacht hoe de energiemix van de regio in de komende tien jaar evolueert onder impuls van het Klimaatpakket waartegen diezelfde vakbonden gekant blijven. De vakbonden zien de decarbonisatie nog steeds als een directe bedreiging voor de stabiliteit van de werkgelegenheid in de Poolse steenkoolindustrie.

Niettemin zien we dat mensen zich meer bewust worden van milieuvriendelijke industriële thema's en dat er een opmerkelijke consensus bestaat over de noodzaak van schonere lucht in Silezië. Voor de vakbonden moet industrieel beleid gericht zijn op bestaande technologische oplossingen voor lagere emissies als geheel (niet alleen CO₂-emissies) en op het creëren van gunstigere voorwaarden voor de invoering van nieuwe, schone technologieën, met de belofte van een betere verdeling van de regionale operationele programma's om de technologische ontwikkeling in Silezië een belangrijke stimulansen te geven tegen 2020. Nieuwe efficiënte en schone steenkooltechnologieën zijn een belangrijke factor bij het bevorderen van een duurzame activiteit en werkgelegenheid in de mijnbouwsector en kolencentrales in Polen, op voorwaarde uiteraard dat de EU deze investeringen financiert. Deze verandering zal de komende jaren een adequate monitoring van competenties en opleidingsbehoeften alsook geschikte opleidingsstructuren vereisen om de potentiële omscholing van duizenden werknemers, vooral in de kolenmijnbouw in Silezië, te vergemakkelijken.

Volledige casestudy beschikbaar op EVV website.

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES VAN HET PROJECT

1. Bevorderen van koolstofarme industriële strategieën op regionaal niveau

Industriële regio's zijn van het grootste belang voor Europa. Economisch gezien produceren ze een aanzienlijk deel van de toegevoegde waarde. Ze bieden nog steeds miljoenen kwaliteitsvolle banen ondanks de gevolgen die de crisis en het bezuinigingsbeleid hebben gehad voor de werkgelegenheid en de arbeidsomstandigheden. In de strijd tegen de klimaatverandering vertegenwoordigen ze een belangrijke bron van broeikasgasemissies, en dus vormen ze de focus van de inspanningen om de economie koolstofarm te maken.

Het verminderen van industriële emissies zonder verlies van banen in de industrie impliceert een toekomstgerichte benadering vertaald in een beleidskader dat ontworpen en geïmplementeerd is daar waar de industriële activiteiten concreet plaatsvinden. Industriële regio's vereisen een beleidskader dat productieactiviteiten laat bloeien en dat tegelijkertijd de aanzet geeft voor de omvorming ervan naar koolstofarme en duurzame activiteiten. Naast de noodzakelijke hervormingen van de instrumenten van het Europese klimaatbeleid (met name het emissiehandelssysteem⁵) is het van het grootste belang om een holistische beleidsplanning op regionaal niveau te ontwikkelen. Regio's hebben vaak de beleidsinstrumenten die nodig zijn om de transitie naar een koolstofarme economie te versnellen – innovatie, onderwijs, levenslang leren, transportinfrastructuur enz. – maar deze elementen zijn te weinig geïntegreerd in een coherente langetermijnstrategie. Met andere woorden, het verplichten van op koolstofarme economie gerichte industriële strategieën op regionaal niveau zal van cruciaal belang zijn om de EU-economie over een paar decennia koolstofarm te maken.

2. Versnellen van de implementatie van doorbraaktechnologieën

Zoals in de inleiding van dit verslag vermeld, zal de EU haar uitstoot van broeikasgassen tegen 2050 met 80 tot 95 % moeten verminderen. Gelet op datgene waartoe de EU zich in het Akkoord van Parijs heeft verbonden, zou de inspanning voor 2050 nog groter moeten zijn, want om de opwarming van de aarde ruim onder 2 °C te houden, moet de EU tegen 2050 CO₂-neutraal zijn. Vertaald in concrete cijfers voor de sectoren die onder dit project vallen, betekent dit dat de ramingen van het Stappenplan 2050 van de Europese Commissie (-87 % voor industriële sectoren en -99 % voor de elektriciteitsproductie) als een minimum moeten worden beschouwd.

Het contrast tussen dat theoretische ambitieniveau en wat haalbaar lijkt in de industriële regio's is opvallend. Hoewel veel regio's zich jarenlang hebben ingespannen om de energie-efficiëntie te verbeteren, hernieuwbare energiebronnen te gebruiken of procesinnovatie te stimuleren, lijkt geen van de bezochte regio's in staat om op korte termijn (10 jaar) CO₂-neutraal te worden.

Om een koolstofarme industrie tot een concrete realiteit te maken in de EU, moeten we zeer dringend het gebruik van koolstofarme baanbrekende technologieën versnellen en synergiën versterken met hulpbronnenefficiëntie, een circulaire economie en bio-economie. Rekening houdend met het feit dat er geen standaardaanpak bestaat en dat elke regio haar eigen technologische toekomst zal moeten opbouwen, krijgen technologieën zoals CO₂-afvang en -opslag, CO₂-afvang en -gebruik (CCU) en elektrificatie van industriële en transportprocessen – om er maar een paar te noemen – nog steeds te weinig steun, terwijl ze zijn geïdentificeerd als belangrijke bouwstenen van de industriële strategieën van de EU om te komen tot een koolstofarme industrie. De Europese Commissie en de lidstaten moeten de financiële steun voor de snelle inzet van koolstofarme baanbrekende technologieën in de industrie drastisch verhogen.

3. Bestuursstructuren op subnationaal niveau moeten ervoor zorgen dat de vakbonden worden betrokken

Om een rechtvaardige transitie naar een koolstofarme economie te verzekeren, moeten vakbonden en werkgevers worden geraadpleegd en bij het proces worden betrokken om de verschillende mogelijke gevolgen van decarbonisatie voor de arbeidsmarkt aan te pakken. Op sommige plaatsen heeft een sterke en gevestigde cultuur van sociale dialoog bestaande bestuursstructuren toegestaan om de klimaatuitdaging aan te pakken. Op andere plaatsen ontleent een gebrek aan politieke steun voor die dialoog – soms verergerd door pogingen om sociale-dialoogstructuren te verzwakken – vakbonden een permanent forum om bij te dragen aan het opstellen en uitvoeren van een klimaatbeleid. Gezien de omvang en het tempo van de verandering die eraan komen, is een brede participatie van de lokale sociale partners essentieel voor het succes van lokale strategieën die gericht zijn op een koolstofarme industrie. De voorbeelden die we hebben van regio's die hun beleid bouwen op een brede en systematische deelname van vakbonden moeten worden gezien als goede praktijken die overal in de EU moeten worden aangemoedigd.

4. Gekwalificeerde arbeidskrachten zijn een troef bij de transitie van regio's naar een koolstofarme economie

Gekwalificeerde arbeidskrachten verhogen uiteraard de veerkracht en het aanpassingsvermogen om zowel collectief als individueel te veranderen. Investerings in competenties moeten duidelijk worden gezien als een motor van de economische prestaties in de meest geavanceerde regio's en moeten worden ondersteund. Bovendien vereist het verhogen van de energie- en hulpbronnenefficiëntie opgeleide en gekwalificeerde arbeidskrachten, vooral omdat veel potentiële besparingen de inzet van nieuwe of opkomende technologieën zullen vereisen (zoals slimme elektriciteitsnetten of slimme meters).

In een context van globalisering en digitalisering zullen bepaalde competenties een steeds grotere rol spelen (wiskunde, computertechnologie, wetenschappen, talenkennis). Deze competenties zijn ongelijk verdeeld over landen, regio's, sociale

⁵ Zie het standpunt van het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV) over de hervorming van het Emissiehandelssysteem: <https://www.etuc.org/documents/position-structural-reform-eu-emissions-trading-system#V3vAMbh97cs>

klassen en geslachten. Daarom is het verzekeren van een betere ondersteuning voor competenties in alle regio's – door middel van educatieve programma's en levenslang leren – essentieel om de transitie naar een koolstofarme economie sociaal rechtvaardig te laten verlopen. Investeren in onderwijs alsook het versterken van de cultuur van levenslang leren moet een van de pijlers van een lokale rechtvaardige transitie zijn.

5. Noodzaak om de lokale steun voor decarbonisatie te versterken

Publieke steun voor het klimaatbeleid is een voorwaarde voor het succes ervan, maar mag niet als vanzelfsprekend worden beschouwd. In regio's die nog steeds sterk afhankelijk zijn van koolstofintensieve activiteiten wordt klimaatbeleid vaak gezien als een bedreiging die negatieve effecten heeft voor werknemers en de gemeenschappen waartoe ze behoren. Massaal banenverlies, stijgende energieprijzen en verlies van marktaandeel voor exporterende bedrijven zijn enkele van de bezorgdheden die werknemers het meest uiten in discussies over de gevolgen van de klimaatverandering in hun regio. Hoewel een gebrek aan kennis of de verdediging van verworven rechten tot op zekere hoogte het verzet tegen lokale decarbonisatie kunnen verklaren, komt veel van die tegenkanting voort uit angsten en zorgen die gegrond zijn. Dit geldt vooral wanneer de decarbonisatie plaatsvindt in een context van globalisering van de handel, economische crisis en bezuinigingsmaatregelen die onder meer hebben geleid tot een hoge werkloosheid, druk op de lonen en op het stelsels van sociale bescherming, en een verzwakking van de sociale dialoog. De EU en haar lidstaten dienen meer aandacht te besteden aan de negatieve lokale gevolgen van decarbonisatie en dienen deze aan te pakken door middel van concrete en effectieve maatregelen, zoals beleidsinstrumenten die specifiek gericht zijn op werknemers uit sectoren en regio's die negatieve gevolgen zouden kunnen ondervinden van de transitie naar een koolstofarme economie. Zonder de steun van werknemers zal de decarbonisatie falen! De EU en haar lidstaten dienen ervoor te zorgen dat de transitie naar een koolstofarme economie zal leiden tot duurzame welvaart voor iedereen.

European Trade Union Confederation (ETUC)
Boulevard Roi Albert II, 5
B-1210 Brussels, Belgium

European Trade Union Confederation (ETUC)
Boulevard Roi Albert II, 5
B-1210 Brussels, Belgium

The ETUC is the voice of workers and represents 45 million members
from 89 trade union organisations in 39 European countries,
plus 10 European Trade Union Federations.